

Платон Беседин

КАО ШТО
ИШЧЕЗАВА
ДИМ

Три новеле

Са руској љревео
Владимир Коларић

БЕОГРАД
2026

© За српско издање: Српска књижевна задруга 2026.

© Платон Беседин

Изворник:

Платон Беседин

Как исчезает дым

(Издательский дом «Зебра Е», «Галактика», Москва 2025)

Објављено уз подршку
Института за превођење, Русија

ИНСТИТУТ ПЕРЕВОДА

AD VERBUM

ЧОВЕК КОЈИ ЈЕ ИМАО СВЕ

1

Тако је, ја сам зао човек. Као код Достојевског. Та фраза, кратка, оштра, као рез јатагана, прати ме још од детињства, баш као и тежак мирис књига са бескрајних полица. Тим полицама родитељи су претрпали наш стан на петом спрату хрушчовке¹ боје сумпора. У дворишту, преко пута трошног игралишта прекривеног металним скелетима, расла је циновска топола, која је личила на прегорелу сијалицу. Гледао сам час на полице, час на скелете вртешки и ракета-пењалица на игралишту – и у основи сам био задовољан. Куси, монотони пејзаж, али у то време је деловао сасвим уобичајено.

Можда је то било зато што сам непрестано читао. Силне књиге смо прочитали током нашег болног детињства. Ја и мој братић, који је стално висио код нас. Мајка му је радила у метроу, не као надзорница покретних степеница, него прави посао – на шинама – а отац му је погинуо, пијан под точковима приградског воза. Читава породица, дакле, на шинама. Тако ми је

¹ Стамбена зграда из доба када је Никита Хрушчов обављао функцију Првог секретара Централног комитета Комунистичке партије Совјетског Савеза (1953–1964) (прим. преводиоца).

Антон стално био у близини. Седео је у улегнутој фотељи пресвученој бордо сомотом и читао. Увек је читао, чак и више од мене. И збуњени израз није силазио са његовог подбулог лица боје хрушчовке. Мој рођак је на крају постао писац. Читати и писати, као код Сартра.

Можда ми је било суђено да идем истим тим путем од разбијене жуте цигле. Ничега веселог, иначе, нема у тој боји. Ни сунцокрета у пољима ни Буда у сунчаним одежама. То је боја болести, тескобе, смрти. Није чудо што су тапете у Раскољниковљевој соби, која је личила на ормар, биле жуте. Увек сам избегавао ту боју, а ви сами пливајте у својој подморници, мистер Паркер.²

А и странице књига тако брзо жуте. Временом сеју смрт, попут америчког бомбардера. Лигнин у дрвету, када је у додиру са сунцем и ваздухом, оксидира. Зато странице захтевају потпуну самоћу – савршену изолацију. Тако се и књишки људи одвајају од света, тврдећи да је њихова мудрост лудост пред Богом. Име Последњег они траже у књигама.

И наш народ – скоро свако од нас у овом залеђеном простору – већ одавно је отрован књижевношћу. Народ-богоносац, чије су странице одавно пожутеле и само што се не претворе у прах. Али сви ти Пушкини, Блокови, Достојевски, Толстоји и Чехови потребни су само зато да се не бисмо заваравали у вези са људима. Јер већина њих је похлепна, горда, похотна олош. Зато и морамо да схватимо како да живимо са свим тим смрадом.

Ја сам, срећом, на време схватио како се од књига и као у књигама не може живети. Иако тај вирус – упорна проклетиња! – и даље ровари у мени. И то на хелијском нивоу. Не можеш га ни излечити ни искоренити. Вирус сачињен од идеала

² „Full speed ahead, Mr. Parker, full speed ahead!” – из песме Битлса „Yellow Submarine” (прим. аутора).

саосећања и љубави – од свег тог смећа класичне руске литературе, којим су нас, бесмислено трошећи наше безбрижне дане, товили у школи.

Ни са одраслима није било ништа боље. Мама и тата нису могли ништа друго него да читају. Док су озбиљни типови са биковским вратовима и подгојени млади реформатори са *enfant terrible* лицима неговали невидљиву руку тржишта, остали су гутали раније забрањене романе и у њима тражили одговоре на проклета питања или уточиште од безумља које их је окруживало. Тако су и моји родитељи, совјетски инжењери, стандардни као хаљине из фабрике у Иванову, скупљали искључиво књиге. И по који комад чешког кристала. Сећам се једне жене са мртвачким лицем боје куване говедине, која је цело вече мојој мајци причала како је – чудо, једноставно чудо, Светочка! – успела да купи „Moser” вазу.

Инжењери су вероватно желели исту такву, за неких стотинак рубаља. А онда још и светску победу комунизма. И мене су хранили истом том слаткастом шљаком, поробљавајући ме књигама, али нешто је пошло по злу – и супротно диктату – ја сам само желео да се ослободим живота у хрушчовки. Да прекинем зачарани круг. Нек Уроборос пољуби себе у дупе. Али ја више нисам хтео да гледам зараслу тополу у дворишту. Или зарђалу ракету која је децу водила доле, а не увис. Нити чика Васју са његовим распалим „москвичем 2140”. Ово су свећице, ово је стартер, ово су клипови. Погледај само, Славик. Не знам где си сада, чика Васја. Вероватно поправљаш мотор у некој ђаволовој аутомеханичарској радњи. Тамо и припадаш, кретену матори. Отац и ти данима нисте излазили из гараже. И даље памтим мирис гаражи, масних крпа и машинског уља. Са каквим сте само уживањем на новине ређали сендвиче са паризером и топљеним сиром. Мрзео сам га, тај сир, не због укуса, који и није био тако лош, посебно онај марке „Медовоје”, већ због сјаја фолије који као да ми се подсмевао, и чијег металног укуса у устима нисам могао да се ослободим данима.

Као да сам цео дан жвакао ту проклету фолију. За доручак, ручак, вечеру. И уз поподневни чај. И то онај индијски, врхунског квалитета.

Међутим, да није било тог укуса – који ме је све време терао да тражим пукотине и излазе – вероватно никада не бих побегао из те сумпорасте хрушчовке, из тог совјетског замка Иф,³ који додуше није створио Дима, већ Кафка. Ето, ухватили сте ме, и даље цитирам књиге. Слабост, усуд онога кога гуши та жута прашина. Заправо, мој рад, а добрим делом и мој живот, као да је потрага за правим цитатима. Потребно их је поставити на време, као мишоловке. И не веровати у руске глупости о „малом човеку”. Или, још горе, у изградњу Царства Божијег на земљи, на коју је неопходно протраћити свој живот, уложити у њега сав свој труд и потрошити све снаге.

Зато сам ја чиновник. Нешто као чиновник, тако је, иако себе сматрам продуцентом. Малком Мекларен⁴ или Питер Грант⁵ – само у политици. Седим на Старом тргу⁶ и брига ме за све вас, говнаре. А чиновника занима само да ради свој посао, и то је то. Слива се заједно са другим капљицама, чија су величина и влажност строго одређени одозго. Пронаћи мање зло – то је главни принцип. Не бираш између добра и зла, већ

³ Тврђава или замак на острву Иф у Средоземном мору (Le château d'If), који је служио као затвор из кога је бежао Едмон Дантес у роману *Гроф Монџе Кристио* (1844) Александра Диме (прим. преводиоца).

⁴ Продуцент панк-рок групе *Sex Pistols* (прим. аутора). Преводилац се определио за транскрипцију имена Malcolm која је с обзиром на оригинални изговор правилнија од код нас увреженије Малколм (прим. преводиоца).

⁵ Продуцент рок групе *Led Zepelin* (прим. аутора).

⁶ Улица у Москви, која у популарном говору асоцира на високо државно руководство, с обзиром на то да се на том месту раније налазио Централни комитет КПСС, а данас Администрација председника Руске Федерације (прим. преводиоца).

између зла већег и мањег. Очекивати било шта друго је узалудно и просто глупо. Добре намере су овде попут мртве марве, бачене у појило.

Колико би људи било најбоље послати на онај свет? Да ли сте икада покушали да решите овај проблем? Јер једно је када се гранатира село у Луганској области. Колико ће људи тамо погинути? Двадесет, тридесет, тако нешто? Али сасвим је друга прича – она у којој липти крв – када бомбе боје непатриотских пешкира за плажу падну на Твер и Калугу. И почне да се пакује не десет, већ хиљаде пошиљки „карго-200”.⁷ Шта ћете тада рећи? Али све би могло баш тако да се заврши. И да вам искрено кажем – неизоставно ће овако да се заврши. Ако се неко озбиљно не забрине и не обузда ове арогантне клонове. Онда ћете стварно да завијате, док за сада само кукате. Ох, ова арогантна, корумпирана, дрска власт, уопште не мари за обичне људе, само краде, а путеви су уништени, и нема војске, и школе се затварају. Ма немој? Досадили сте више с тим глупостима. Сигурно ни теби не би сметало да намакнеш милион или два, али проблем је што ти нико неће дати тек тако, па си зато љут. Провалио сам те и зато боље ћути. Са својим одвратним лицемерјем.

Али ти и даље блејиш. Он је тако гнусан и одвратан, тај дебелогузи гувернер, а ја сам бољи. По чему си ти бољи? Хајде, реци ми! Што си мање крао? Па, ниси чак ни имао кључеве од складишта, да би уопште могао нешто да ћапиш. Вирио си из неког буџака, као кер. И облизивао се. Зар се не гушиш у сопственој слини, копице? Само да ти неко да слободу и обрисе новог живота. Поскочио би као чопор шакала. Ждерао би и

⁷ Шифра „карго-200” (груз-200) користила се као ознака за авионски товар који су чинили сандуци са совјетским војницима погинулим у рату у Авганистану (1979–1989). Овде је то истовремено асоцијација на истоимени филм у режији Алексеја Балабанова (*Груз-200*, 2007) (прим. преводиоца).

ждерао, жвакао, комадао месо, брисао крв, али опет не би био задовољан. Зато, плиз, седи мирно на својој смрдљивој гузици и завежи.

Ето, имате више него довољно хлеба. И то меканог, не штеди се на квасцу. А забаве на телевизији колико волиш. Тамо покољ, овде сукоб. Чиста уживанција! Крвава и реална. Хранимо вас оним најважнијим и најукуснијим – ратом. Он је мир и он је забава. Људи одушевљено говоре о рату. Сањају о рату. И, на крају крајева, рат је мој посао. Али не да трчим около са „калашњиковом”, већ да делим информације, измишљаам изговоре хитро попут граната, стварам значење. Тако да ви, Морлоци,⁸ живите у стању сталног рата, да га пратите, доживљавате као нешто најприсније. Знам, кује једне, да волите ратне хероје, који су кул колико и они „Марвелови” суперхероји, само много стварнији од њих. Главно је само то да се покољ догађа на туђој територији. А најбоље је да се гледа на телевизији. Ко фудбалска утакмица. Ура, наши! Кладимо се на наше! И на крају, резултат је нула-нула, наша страна је победила. Ура! Рат је завршен. Можете да одахнете. Док вам не приредимо следећи.

Како сам завршио у тој фабрици рата? Чиста срећа. Нисам имао оно што обично називамо везама. Просто обичан, довитљив, можда претерано амбициозан момак. Ко ме је потребан неко такав? Свет бонусе и картице за попуст дели само по праву сродства, по праву крви. Ротшилд је зачео Ротшилда и он је наследио Ротшилдово. Или друга варијанта: црв је родио црва, овај је пузао, па онда умро – то је цео наш живот. Производна трака иде глатко и беспрекорно. Али породично стабло мојих

⁸ Подземни народ из романа *Времејлов* (*The Time Machine*, 1895) Х. Џ. Велса, заправо људи деформисани животом под земљом у дистопијској фикционалној представи далеке будућности човечанства. Друга, напреднија врста, која живи на површини планете, у овом роману се зову Елои (прим. преводиоца).

родитеља није било у баш најбољем стању. За такве као што сам ја говорим – курац са планине. Па добро, важно је да бар није слаб курац.

Мада постоји и друга варијанта – револуција. Она скроз протресе систем и последњи постану први. Из блага у злато, како бисте ви рекли. И зато стално желите револуцију. Чак и ако се плашите. Изласка на уличне протесте, на пример. Да не добијете пендреком по глави. Или метак у потиљак. Што је моја омиљена варијанта, иначе – скромно и са стилем. А ако не, онда погасите светла и слушајте неки побуњенички радио. Може и тако. Али и ви бисте ипак желели свој комад колача, је л' да? И још да буде укусан. Можда не баш са краљевске трпезе, може и са оне где једу слуге. Али касно је, све се већ завршило. Сва места су заузета.

Ја сам, не могу да кажем, имао среће са својим првим послом – успео сам да се умувам у издавачку кућу. Водио ју је прилично паметан тип. Додуше, имао је лице ћурана, а тако су га и звали – Ћуран, мада наравно не пред њим, него за време пушпаузе. Тај надимак му је дала Љаља. У ствари, она се звала Оља, али сви смо је звали Љаља. Имала је детињасто лице, са надутим пачјим уснама. Раздвајала би их благо, готово неприметно, када би стењала лепљиве гадости. Знате већ, све оне слатке, гадне вулгарности које жене воле да изговарају током секса. Друге, кажу, то узбуђује – благо размакнуте усне; љубавници чак мљацају уснама док се сећају детаља који миришу на влажне чаршаве, али ја сам се тога помало плашио. Јер сам имао Љаљу у пуној светлости раскошне хотелске собе, и чинило ми се да то није девојка која просто испаљује вулгарности, већ напаљени трбухозборац који ми се руга, стојећи иза зида. Било је то као да јебем лутку, а не људско биће. Мада, често ми се тај осећај јављао са женама.

Да, Љаља му је дала надимак Ћуран. Са тим његовим буљавим очима боје шљиве и бором налик на кањон на високом, аристократском челу. Мада, мислим да смо га тако звали највише

због његове ћуреће браде. Многи старији људи имају такве, али шефова је била као из карикатуре – висила је као завеса која је склизнула са гарнишне.

Иначе се звао Архип Осипович. Бизарно је, наравно, што смо му, као новинари, смислили тако глуп надимак. Али од нас нико није ни очекивао оригиналност. Просто смо радили свој посао, писали оно чему је требало писати, јасно, сажето и разумљиво. И разуме се, надахњујуће. Читалац није требало само да слуша, него и да убеди себе и друге, што подразумева убедљиву поруку и снажну веру. И да се све преноси глатко, што заразније то боље. Попут мрежног маркетинга или сатанског вируса који се преноси путем информационог контакта.

Можда сам баш ја био први у нашем тиму који је схватио кључну поенту: није важно пратити трендове као комсомолац омађијан црвеном заставом, већ предвиђати их. Напишеш коментар, неко га прочита и одмах зграби оружје. Где је, јебеш му матер, тај Слава?! Одмах да се нацрта овамо! Позивају те. Али ти се не журиш, иако помало глумиш немир и забринутост. Као штене које ће ускоро остати без хране.

Али још ниси ни стигао, а брбљивац одлучује да поново прочита чланак. И нешто га је одмах зграбило, обузело изнутра и не пушта. Поново и поново га чита и схвата: да ли баш овамо води све што нам се догађа? Јер ипак постоје знаке. Мора да се схвати, провери. И он почиње да схвата, да постаје убеђен – хмм, овај Слава можда стварно види боље од осталих? Можда он и није само обично пискарало? Можда има информације? Неку добру линију комуникације? Неког јаког инсајдера? Или просто има добар њух? Да, ствари нису тако једноставне са тим вртирепом у зеленим патикама.

Ако ретко гресиш (јер сви праве грешке; главно је да се то не дешава често), у једном тренутку ће те приметити. И више нећеш просто погађати, њушећи ветрове промена, већ ћеш имати директан приступ информацијама. Архип Осипович ме је томе научио. Временом сам почео да га зовем баш тако, именом и патронимом.

После рада у новинама и часописима, позвали су ме на телевизију. Сасвим предвидљиво. Тако је, без икаквог улепшавања, функционисао систем регрутације. Поготово у данима пре него што је интернет преузео примат. А телевизијска трка ме је стварно обузела.

Пре интервјуа сам замишљао пространу и светлу канцеларију, колекцију хладног оружја у изрезбареном ормару од пуног дрвета, дугачак конференцијски сто који личи на прастару печурку. Укратко, визуелизовао сам баналност. Али ничега од тога није било. Био сам позван у оријентални кафић на ВДНХ.⁹ Зашто не на Садовом кругу?¹⁰ Не знам. Можда је та непретенциозност такође била нека врста фетиша. Или, напротив, неконвенционална забава. Али ја сам свакако изгледао смешно са својом „жакар“¹¹ краватом и у испегланим панталонама на пруге које подсећају на јарболе крстарице.

Човек који је седео преко пута очито је више волео сиву боју и одећу од лана. Већ је био непристојно угојен и изгледао је безнадежно уморно, али његово округло лице је и даље задржало нешто од племените лепоте. Запањила ме је његова потпуна опуштеност. Гледао је некуд поред мене и повремено одвајао комаде баклаве, који су ушушкано лежали у плаво-белој чинији. Присуство ове оријенталне послатице ме је изненадило. Али,

⁹ ВДНХ (Выставка достижений народного хозяйства, Изложба достигнућа народног домостроја) је велики комплекс у Москви који обједињује функције изложбеног центра, парка и споменика совјетске архитектуре. Основан је 1939. године и представља популарну рекреативну дестинацију и музеј на отвореном (прим. преводиоца).

¹⁰ Садовое кољцо је кружни систем улица у центру Москве, сам њен центар, попут „круга двојке“ у Београду (прим. преводиоца).

¹¹ Назив за тканину израђену на механичком ткачком разбоју названом према француском проналазачу Ж. М. Жакару (Joseph-Marie Jacquard, 1752–1834), који је омогућио израду сложених дезена (прим. преводиоца)

касније сам сазнао да она прати овог племенитог господина где год иде. Није могао ни тренутка без ње.

И сам је говорио слатко, али ипак без додатног шећера. Како би укус био прилагођен нивоу глукозе у крви саговорника, како се овај не би ни прејео, ни пао у кому. У књигама би свакако стајало нешто попут: „Говорио је слатко, али очи су му имале метални сјај”. Ха-ха. Не, није било ништа слично томе.

Једино што ме је код њега одбијало било је на чисто физиолошком нивоу: господин је деловао превише млохаво. Надуте, тамносиве сенке испод очију, старачки образи басета и згужвана одећа која је скривала његову корпулентну фигуру. А поглед му је био затворен, скривен од свих, непрозиран и неосетљив. Нисам могао дуго да га гледам, а да не откријем своју нервозу и nelaгоду. Био сам невероватно нервозан, иако ми је то изузетно ретко дешавало. Скрећући поглед, кукавички сам се тешио мишљу да ја то само гледам језерце у близини кафића, тако сликовито, са мозаично посађеним жуто-зеленим љиљанима, као нацртаним пачићима и пахуљастим шашом поред воде боје потамнелог малахита. Врпољио сам се у фотељи, чврсто стежући наслоне за руке. Трудио сам се да се што удобније утопим у том меком тапацирунгу боје купине.

– Размишљамо о вашем програму на телевизији – млохави човек је бацио удицу – Не у прајмтајму, наравно, него у неком обичнијем термину. Програму за штребере. Како ви гледате не то?

Могао сам да кажем како на то гледам нестрпљиво и жедно, јер у последње време само и мислим о томе како да се појавим на неком федералном каналу. Како сам се распитивао, па чак и ишао у стриптиз клуб са биг босом, не би ли ме убацио у игру. Али тај дебели, препредени човек само је локао виски, на мој рачун јебао девојке које су мирисале на похлепу и зној, а онда се ограничио на уобичајена обећања. Да, имао сам штошта да кажем о томе како сам гледао на телевизију, али сам се једноставно захвалио и дао кратак потврдан одговор.

Млохави човек је затворио очи и тада сам приметио његове дуге и свиленкасте трепавице. Такве да би без проблема могао да рекламира „Lancome Нурnose” маскаре. Позавидела би му свака девојка која је небројено сати и новца потрошила на екстензију или волумен трепавица. Олабавио сам кравату, која ме је све више давила. Размишљао сам чак и о томе да је потпуно скинем. Човек је отпио гутљај из шарене шоље. Још једном му се захваливши, коначно сам и ја пробао чај, са тимијаном. И помислио на парче баклаве са медом.

– Разуме се, неке ствари ће морати да се узму у обзир...

Није ни морао ништа да каже. Све сам разумео. Иначе не бих ни седео овде са њим. Патке, добро ухрањене као и мој саговорник, допливале су до обале. Напокон сам одлучио да узмем парче баклаве. Лепљиви комад сам бацио птицама.

– Штета.

– Шта је штета? – нисам разумео.

– Не треба их хранити слаткишима. То им шкоди. Не могу сви да једу много слатког, а неки не би требало уопште. Разумете ли шта хоћу да кажем?

Благо се осмехнуо. Климнуо сам главом, кријући се иза шоље чаја.

У сваком случају, никад нисам постао телевизијски водитељ. Мислим да је то срећа. У мом садашњем послу, тако бурна прошлост би ми само сметала. Људи би дискутовали, оговарали и негодовали. Људи иначе превише причају. Нека причају, наравно, али само о ономе што им ми кажемо, што им спустимо одозго, као црва на удици. Све је то као пецање: гледај у екран и прогутај мамац. Укратко, уместо да будем водитељ, поставили су ме за уредника. И доделили ми једну риђокосу са асистенткињу, девојку која је своју пламену косу увек уплитала у дугачку и чврсту плетеницу, попут конопца за који бисте могли да се ухватите у случају опасности.

У Москву је дошла из Саранска и носила је венчани прстен, иако никада није поменула мужа. Барем не преда мном. Само посао: теме, гости, емисије. Са мном није делила ништа више од тога. Када сам је гурнуо на моју уредничку софу, просипајући сок од поморанце, одгурнула ме је тако снажно да сам морао да одустанем. Барем ме није шутнула у јаја, гадура, још сам и добро прошао.

– Шта то радите?

– Завежи! Шта си се ускопистила, бре...

Не знам, можда је кучка просто заборавила са обуче секси доњи веш? Или је имала менструацију? Свеједно ми није дала. Мораћу да се распитам како јој је каријера текла после тога. Верујем да је није чекало ништа добро. Јер не можеш тек тако да дођеш у Москву из вукојебине, добијеш посао на телевизији, а онда да парадираш са венчаним прстом, као да тиме говориш „Јебите се сви! Ја не дајем. Осим ако не питате”. А и ако даш, боље да се правиш да је нерадо, па да онда свеједно даш коме треба на уредничкој софи.

Риђокоса ме и није нарочито привлачила. Већ у првој години рада на телевизији – тој шареној згради која као да је била састављена од „лего” коцки – ми је добрано досадила. Мени су чак и филмови предвидљиви и банални, као женска која се на разговору за посао појављује у краткој сукњи. А колико су ми телевизијски програми досадни и безлични да не говорим. Ја сам човек књиге, а не видеа. Читање вас, чак и оно најглупље, тренира. Када гледаш у екран, само имаш илузију укључености, као да заправо нешто радиш, а у ствари си само поврће укључено у тоталну матрицу. Која није ни паметна, ни сложена, ни довитљива, и на чијем другом крају виси сито такво поврће, само мало угојеније; а ти, Чиполино, никада са места нећеш макнути све те Бароне Поморанце и Војводе Мандарине,¹² не надај се.

¹² Ликови из прозе италијанског писца Ђанија Родарија (Gianni Rodari, 1920–1980), чији су ликови антропоморфизовано воће и поврће,

Телевизија је само зоолошки врт са досадним механичким животињама. У поређењу са њом чак и најглупљи школски састав личи на стваралаштво. Пишеш пропагандне текстове и сањаш да постанеш Гебелс. Можда ће једног дана неко и да објави дневнике у које си записивао те влажне снове А телевизијски водитељи су само киборзи, и споља и изнутра. Без речи и без мисли, све им је то сувишно. Једино што треба да раде је да манипулишу. Иако ни то није лако. Али притискање дугмића на роботу јесте. Мало их је, и сви су елементарни: сујета, похлепа и тако то, схватили сте поенту.

Шта имамо то данас? Гадафија. Стављај фотографију његовог леша како га вуку улицом. И у студио да ми довучете стручњака за Либију. Било би лепо неког са бар грамом мозга...

Проблем је био у томе што сам и сам морао да радим нешто слично. Тако је, обрађивали смо теме, смишљали сценарија, развијали ликове, тражили добре обрте, али све је то била рутина, механизам који разумеш после неколико месеци рада. Осим, наравно, ако ниси идиот, као већина оних који садржајем пуне те зомби кутије. Мада, они добри на телевизији су и даље способни да размишљају. А најбољи међу њима проводе деценије трудећи се да не изгубе ову способност. Носе невидљиве шешире од алуминијумске фолије како би спречили да им неконтролисана глупост исиса мозак. Нек исисава другима, чему другом па служи та зомби кутија.

Ја сам прилично брзо научио да правим скоро савршене програме. Била је то беспрекорна транспортна трака, кроз коју су пролазили политичари, проститутке, глумци, спортисти,

а главни јунак је Чиполино (Cipollino), дечак-лук. Због наглашено социјалне тематике. Родаријева проза и лик Чиполина су били веома популарни у Совјетском Савезу, па су чак доживели и неколико играних и анимираних филмских и телевизијских адаптација (прим. преводиоца).

психолози, политиколози, новинари и остали олош који би ушао у гардеробу, испио коњак, а онда почео да прави представу за дегенерике. Телевизија убија веру у људе; она не само да их дехуманизује већ кастрира сваку жељу да се буде човек. Људи за тебе постају као конзервирана роба. То би заправо и требало да буду. А ја чувар у складишту конзерви. Који њима пуни загушљиве чардаке Отаџбине.

На једном афтерпартију – од оних где се уреднице (ето, и ја знам да се служим феминитивима) прво дају суздржано, а онда, после неколико пића или дроге, потпуно неконтролисано – пришао ми је шеф у ружичастом „живанши” оделу и у полусвесном делиријуму промрљао:

– Кажу да нас све гледаш равнодушно.

Говорио је невероватно успорено, као да је употребио све барбитурате у престоници.

– Не разумем.

– Равнодушно гледаш на свет. – Шеф је одмахнуо главом.

– Тачније, трезно.

– Зашто? Попио сам пар коктела.

– Ма, не говорим о томе...

Махнуо је руком као да тера муву. Затим ми је дао знак да га пратим. Око левог зглоба му је био везан црвени конац. Шеф ме је упознао са свим доступним супстанцама. Практично и продуктивно. И постао сам један од њих.

Скоро сви са којима сам икада радио били су навучени на дроге. Обично не због уживања. То нису били тинејџери са испраним физиономијама, као обрађеним у Фејсапу, који траже скривену пећину у којој живи змај из бајке. Они су потрошачи, баш као и ви. Глупи, одвратни потрошачи. Не кривим их. То су само клинци жељни забаве. Али нама је дрога потребна како бисмо нормално и са дистанцом могли да гледамо на та ваша срања. Без дроге не можеш ни да гледаш у људе. Какве смо то грехове учинили па да морамо да живимо међу свим тим зомбијима? Који нас је то гад послао да живимо у филмовима Тода

Браунинга¹³ и Веса Крејвена?¹⁴ Где смо погрешно забасали? Када су брда добила не само очи,¹⁵ већ и канце?

Такав живот је непрестани стрес. И све то само због вас. Прави кошмар који страшно исцрпљује. У реду, није те брига за нас. Али шта је са вашим животима? Ко да спречи свиње да се не баце у понор? Без нас бисте се међусобно поубијали у тим смрдљивим кућерцима и по улицама пуним паразита. А ми желимо да живите, макар и бедно, а за то није потребно много. Плата, вечерњи шоу на телевизији, упакована храна и излет са вашом копилади у некакву шуметину, тамо где има пепела од логорских ватри и зарђалих лименки. Па лепо пеците ражњиће, по могућству једни од других, и оставите нас на миру са вашом кукњавом!

Супстанце су ми помогле. Не користе их само они који су превазишли бол од тога да се буде човек. Сви остали су навучени. И све је под контролом. Све је увек под контролом. Под контролом. Ово понављајте у себи што је чешће могуће.

Да није дроге, одавно бих био у лудари. Или бих био као сви остали. Или бих ту риђокосу растурио на комадиће. Мушкарци најбоље памте оне које нису хтеле да им дају. Риђокоса би имала чврсте, напете брадавице, меку кожу боје прженог млека и благо пуначке, уморене бутине. Обавезно благо пуначке бутине. Не питајте ме како знам.

Најважније од свега је да девојка не буде дебела, то никако. Не волим дебеле, угојене, па чак ни пуначке жене; најбоље су оне мршаве, као пси гоничи. Проблем је једино у томе што немаш за шта да их ухватиш, уз шта да се трљаш. Закон

¹³ Филмски редитељ, један од утемељивача жанра хорора (прим. аутора).

¹⁴ Филмски редитељ, посебно познат по „слешер” филмовима (прим. аутора).

¹⁵ Асоцијација на хорор филм Веса Крејвена (Wes Craven, 1939–2015) *Брда имају очи* (*The Hills Have Eyes*, 1977) (прим. преводиоца).

компензације, шта ћеш. Свет просто није идеалан. Али ипак, моја курва за растурање би имала благо пуначке бутине, сласну задњицу и секси јамице на доњем делу леђа. Да, и дуге, грациозне – музикалне – прсте, које бих грицкао мало по мало. Као у ресторану.

Видиш, озбиљно сам размишљао о томе. Током секса, а посебно после. Када сам зачепио уста још једној курви, са уснама офарбаним „Rouge Dior” кармином, млатио сам је по образима и по дупету, све до крви и суза захвалности – обожавала је то. Кад сам лежао сам, прекривен лепљивим знојем, уморан толико да не могу ни да дркам. Размишљао сам о томе. Много, баш много пута. Пре него што су супстанце ушле у мој живот. Хвала им на томе. Можеш да бираш своје демоне као јогурт у продавници.

И да, морам да кажем још нешто. Ако ћемо да будемо искрени један према другом. Дрога и курве нису проблем, нипошто. Живот без њих је несношљиво досадан. Ја сам заправо патио због нечег другог. И то озбиљно. Толико да сам себи лично на тинејџера кретенски зателебаног у средњошколку и без новца да је изведе на пиће. Иако је његова мука ништа у поређењу са мојом. С друге стране, свака мука је мања ако није моја. Ако није заснована на мојим жељама. Не треба ти никакав Осмоструи пут¹⁶ да би ово разумео. Просто их све пошаљи у курац.

Трагедија је у томе што сам, опседнут читањем, све време желео да пишем књиге. Као онај мој рођак, само боље. Јесте, имао сам „јагуар”, десетак влажних, добро напуњених курви, одговорног дилера, синекуру удобну као у мајчином крилу, али сам поред свега желео да будем писац. И то славан. Онај због ког би бледи, кошчати, на совјетске кокоши налик, студенти

¹⁶ „Племенити осмоструи пут” је једна од темељних доктрина будизма, која подразумева осам етапа, односно осам животних правила за ослобођење од патње и достизање просветљења (прим. преводиоца).

филологије, долазили у књижаре на Арбату или Лубјанки, изговарали моје презиме и куповали моју књигу. Није случајно што сам заменицу „моје” употребио чак два пута. Мада, можда је стварно настрано желети да постанеш писац кад већ имаш приступ вајфају, који пружа апсолутно све што желиш.

Али опет, у Русији смо. Овде су ипак, упркос револуцији вредности и укидању културе, многи и даље заражени вирусом класичне руске књижевности. За њих читати значи мислити, постојати. И на крају се све заврши жељом да напишу сопствену књигу. Има ли неисплативијег и маргиналнијег занимања? Тешко. Окапаваш над екраном, испушташ ројеве слова како би се естетски и умешно сложили у реченице, а затим прерађујеш и прерађујеш – коме је све то потребно? И због чега?

– Колико зарађујете?

– Колико се ваше књиге продају?

– Колико плаћају за екранизацију?

Све су то била питања која су дечаци и девојчице постављали младом писцу, који је још одавно књижевност напустио због политике. Он је увежбано махао својим танким рукама, бацао страсне погледе испод својих подигнутих обрва и помпом засипао гомилу. Успео је добро да се обезбеди, не може да се каже. Подразумева се, на наш рачун.

Пропитивање се иначе одвијало на омладинском форуму, на којем су се сјатили млади новинари и писци. На обали Црног мора. Тако је, Крим је наш – и тачка. Штета што, међутим, нисте схватили чији тачно. Седео сам са стране, сркао „улонг” чај са млеком и посматрао. Нисам могао да верујем колико тупоглавих и наивних људи верује да од књижевности може да се заради. И то у доба кад свако говно може да се монетизује захваљујући друштвеним мрежама. Међутим, ови младићи и девојке са лицима похлепних старица барем књижевности нису приступали романтично; питали су за новац. Иако писци одавно не живе од књижевности. Већина су постале политичке слуге, најуспешнији су заузели фриленсерске позиције, а други постали

сценаристи и публицисти. Такође, кажу да ова копилад све у шеснаест гули грантове и награде – јагмећи се око мрвица као разгоропађени врапчићи. Није ваљда да стварно немамо другог олоша осим вас?

– Судбина награђује оне који верују у своје дело! – блистао је млади писац.

А ја сам за себе додао: „Аха, нарочито ако оно ником није потребно...”

Каква књижевност, побогу, кад имате школски порно на Перископу и развратне плесове на Тик-току? Књиге су храна још само за старце и књишке ваши. Као да време проведено у писању романа или приповетке не може много корисније да се проведе. Да, на пример, започнеш револуцију у суседној земљи. Или појебеш певачицу с телевизије. Увек се може смислити нешто забавније и вредније.

Али, био сам сентименталан и злобан. Баш као Карамазов. (Достојевски је имао среће, у његово време није било интернета). И зато сам желео књигу са мојим именом на корицама. Коју неће куповати само студенти филологије, него и сурови типови у тешким чизмама и војничким панталонама. Нека сви дођу. Најважније је да купују и читају. Наравно, овај проблем сам могао да решим једнако лако као што направим још једну ток-шоу емисију. Гострајтери већ чекају као запета пушка. Довољно је само да дунем у пиштаљку и има да напишу шта год им се каже. Написаће књигу за спортисту, глумца, политичара. Овај који је наручио ће да засија са корица – и свима потаман, суперишка. Али ја сам све хтео да урадим сам, од алфе до омеге, да сам напишем и објавим текст. Да уђем у вечност. Колико год то патетично звучало.

На телевизији такве ствари нису биле дозвољене. Све што сте тамо могли да радите је да управљате фабриком конзерви, проверавате свој банковни рачун и стрес ублажавате дрогом. Није остајало ни енергије ни времена за било шта друго. Нема никаквог задовољства у тој кутији за зомбије. Ако мислите

другачије, одмах бисте добили шут у дупе. Фабрика конзерви вас је похлепно усисавала, као да сте кокс ушмркнут у тоалету ресторана „Assunta Madre”.¹⁷ Био си енергичан, самоуверен херој, скоро као лик из „Марвела”, а сада су постао никоме потребни пањ.

Са књижевношћу је ипак мало другачије. У њој постоји макар илузија нечега стварног.

Да бих написао књигу, за коју сам се надао да ће бити роман, искористио сам један од ретких одмора. Отишао сам у Праг, који је личио на резиденцију неког патуљастог ђавола. Сместио сам се у „Grand” хотелу на Староградском тргу, одмах поред места где је живео Кафка. Ако си отрован књижевношћу и нађеш се у чешкој престоници, нема шансе да избегнеш овог аутора. Он ће свеједно да вас стигне и започне процес. Кафкина дела су иначе нешто најбоље што сам прочитао о телевизији, иако се она у њима ниједном не помиње. Поред књига Густава Мајринка, наравно. Јер апсурд увек има своју мрачну, инферналну страну.

У Праг сам дошао уверен да ћу се у Москву вратити са завршеним текстом, али сам уместо тога провео мучних дванаест дана у луксузном апартману, гоњен несаницом и неиспуњеним роковима. Покушао сам да пишем, али је од свега тога испадало само гњило, импотентно ђубре. Можда је то било најтеже што сам икада радио у животу. Поново сам прочитао то што сам написао и осећао сам се као да бауљам по одељку са рибом у супермаркету.

Тринаестог дана сам чврсто заспао и сањао сан човека са-тераног у ћошак. Крупне и надобудне рибе пливале су у неким гигантским акваријумима, а недалеко од њих висила је велика мрежа. Узео сам је и спустио у прљаву, сивозелену воду, али

¹⁷ Ресторан у Москви (прим. аутора).

љускава створења би одмах исклизнула из ње. Или бих једноставно промашио. Превише исцрпљујућих, безуспешних покушаја. Сав погубљен, позвао сам продавца, али нико се није одазивао. Одељак са рибом је био безнадежно празан. Као Државна дума првог јануара.

– Хеј, има ли некога? Упомоћ!

Али ту није било ничега осим застрашујућег смрада. Препознао сам га. Увукао се у ноћну мору из детињства, када би моја бака у огромном алуминијумском лонцу кувала кашу за пилиће. Направљену од јечма, кора од кромпира и рибљих остатака. Добро сам се сећао тог смрада, толико да ме је гонио на повраћање. Нагризао ме је, испуњавао паником.

У сну сам од тог страда почео да се борим мрежом, као уплашено дете. Махао сам њоме као луд, као коврцави телевизијски водитељ онда кад се урадио на новогодишњој корпорацијској забави, али сам изгубио равнотежу и срушио се. Млатарао сам рукама, као човек-пингвин који је пао на леђа не знајући у какав је то гроб упао. А тамо је био лед, много леда. Гомилао се у слојевима, одламао се и мрвио. Ударао сам по њему рукама, на којима су остајале блиставе леденице. Могао сам и да им се дивим, јер је супермаркет био потпуно осветљен, нештедимице и тријумфално, али сам био превише уплашен за то.

Онда сам коначно устао, човек-пингвин је учинио оно за њега готово немогуће. Стајао сам на том леду, у циновском фрижидеру – тако мора да је изгледао Нифлхајм¹⁸ – у којем су складиштили смрзнуту рибу, слепљену у брикете. Ихтиолошка¹⁹ мртвачница, ето на шта је то личило. А рибе су биле као редови у мртвачки хладном тексту.

¹⁸ Земља леда и магле у нордијској митологији, један од девет светова васељене (прим. аутора).

¹⁹ Ихтиологија је грана зоологије која се бави проучавањем риба (ἰχθύς, ihtis – риба) (прим. преводиоца).

БЕЛЕШКА О АУТОРУ

Платон Беседин (1985) је писац, телевизијски водитељ, сценариста и публициста из Севастопоља, по образовању радио-инжењер и психолог.

Аутор десет књига прозе и публицистике, које су добиле значајне награде, попут Дељвигове, „Уметност књиге” и других и превођене су на енглески, турски и македонски језик.

Објављивао је у значајним руским књижевним часописима и аутор је и водитељ културне телевизијске емисије *Школице (Игра в классици)*, радијских емисија о књигама и винил плочама и сценариста је документарних филмова о историји Крима.

Организатор је културне иницијативе „Скупна тачка” (Точка сборки), гостујући предавач о темама из области филма и књижевности, оснивач еколошког покрета „Чиста обала”, иницијатор и учесник хуманитарних мисија у зонама војних сукоба.

САДРЖАЈ

Човек који је имао све	5
Док шуми лишће брезе	125
Предосећање фебруара	169
<i>Белешка о аутору</i>	269